

Asia: VN/3357/2025

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi pakkokeinolain 8 luvun 29 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ehdotettu pakkokeinolain 8 luvun 29 §:n säännösteksti on sisällöllisesti epäselvä. Ehdotetun pykälän mukaan laite-etsinnästä päättäisi pidättämiseen oikeutettu virkamies (kuten tähänkin asti). Päätöksen kuitenkin vahvistaisi tuomioistuin. Tuomioistuinkäsittelyssä noudatettaisiin soveltuvin osin vangitsemisasian käsittelystä annettuja säädöksiä (mm. 1 § tuomioistuin päättää, 8 § käsittelyssä esitettävä selvitys ja 10 § päätös on julistettava) ja pykälän mukaan ”Käsittely voidaan pitää myös käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa, jossa käsittelyyn osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään.” Säännöksen sanamuoto siten viittaa siihen, että asiassa on pidettävä istuntokäsittelyä. Ehdotettu pykälä kuitenkin jatkuu: ”Asia voidaan ratkaista kansliassa ilman istuntokäsittelyä, jos tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi.” Soveliasuusharkinnalle ei ole annettu lainkäyttäjälle mitään konkreettisia esimerkkejä, jolla asiaa voisi arvioida. Soveliasuusharkinta jäisi ilmeisesti oikeuskäytännössä muodostuvaksi ja on siten omiaan johtamaan erilaisiin laintulkintoihin ja käytäntöihin, ennen kuin asiassa saadaan ylempien tuomioistuimien ratkaisukäytäntöä.

Esityksen perusteluissa on kohdehenkilön kuulemista väläytelty, mutta kuitenkin todettu, että vain vahvistamista koskevan vaatimuksen tehnyttä viranomaista tai hänen määräämänsä asiaan perehtynyttä virkamiestä voitaisiin kuulla. Tätä ei kuitenkaan todeta ehdotetussa säännöksessä. Kontradiktorinen periaate on niin vahva oikeudellinen periaate, että ellei laissa erikseen säädetä, ettei kohdehenkilöä tarvitse asiassa kuulla, käräjäoikeuden on kuultava kohdehenkilöä sekä varattava hänelle tilaisuus olla läsnä myös järjestettävässä istuntokäsittelyssä sekä annettava mahdollisuus esittää siellä omaa selvitystä. Tähän nähden esityksessä todettu käräjäoikeudelle aiheutuva työmäärä 10-20 minuuttia per laite-etsintä on erittäin vahvasti alakanttiin arvioitu.

Kun otetaan huomioon edellä lausuttu asian käsittelystä käräjäoikeudessa, on selvää, että poliisi ei tule saamaan käräjäoikeuden vahvistamaa laite-etsintälupaa saman päivän aikana, kuten esimerkiksi salaiset pakkokeinot tällä hetkellä. Tämä aiheuttanee lisätyötä poliisille esimerkiksi takavarikkojen lisääntyessä, kun poliisi odottaa tuomioistuimen vahvistamaa päätöstä laite-etsintään. Asian

nopeuttamiseksi käräjäoikeus ehdottaa vaihtoehtoa, jossa poliisi ”kuulee” kohdehenkilön laite-etsinnän varalle jo ennen kuin toimittaa päätöksen käräjäoikeudelle vahvistettavaksi, jolloin tuomioistuimien voisi ratkaista asian heti. Vastaavanlaista menettelyä käytetään jo jossain määrin muissa poliisin hakemissa luvissa tai määräajan pidennyksissä.

Ehdotuksessa jää myös epäselväksi se, onko kohdehenkilöllä mahdollisuutta hakea muutosta häntä koskevaan ratkaisuun sekä se, mikä suhde nyt ehdotetulla muutoksella on pakkokeinolain 8 luvun 29 a §:n mukaiseen laite-etsinnän saattamiseen tuomioistuimen tutkittavaksi. Tuleeko eteen tilanne, jossa sama tuomioistuin ensin vahvistaa päätöksen laite-etsinnästä ja sitten myöhemmin tutkii, ovatko laite-etsinnän toimittamisen edellytykset olleet olemassa.

Kuten edellä on jo todettu, ehdotuksen aiheuttama työmääräarvio käräjäoikeuksille on vahvasti alakanttiin arvioitu. Lisäksi on huomioitava, että ehdotuksessa HTV-vaikutusarvio on laskettu tuomioistuimen osalta 3-5 henkilötyövuodeksi siten, kuinka paljon vuoden 2024 aikana tehtyjen laite-etsintäpäätösten käsittelyyn olisi tuomareilta kulunut aikaa, jos asiat käsiteltäisiin tuomioistuimissa. Asiassa ei ole kuitenkaan otettu huomioon sitä, että pakkokeinoasioita käsitellään kaikissa käräjäoikeuksissa, jolloin tosiasiallinen henkilötyövuosivaikutus olisi huomattavasti arvioitua suurempi. Toisaalta esityksessä on todettu, että hallituksen huhtikuussa 2024 kehysriihen yhteydessä tehdyn linjauksen mukaisesti, esityksestä aiheutuvat uudet tehtävät hoidettaisiin nykyisten määrärahojen puitteissa, eli lisäresurssia asioiden käsittelyyn ei olisi tulossa. Näin ollen lainsäädäntöuudistus aiheuttanee lisäruuhkautumista käräjäoikeuksissa ja on siten omiaan heikentämään kansalaisten oikeusturvaa.

Ehdotuksen mukaan tuomioistuimen tehtävänä on arvioida laite-etsinnän perusteltavuus suhteessa perusoikeuksien suojeluun ja laajuuden oikeasuhtaisuus. Muutoksen tarkoituksena on saattaa laite-etsinnästä päättämistä koskeva kansallinen sääntely EU-oikeuden mukaiseksi EU-tuomioistuimen oikeuskäytäntö huomioiden. Jotta ehdotettu lainsäädäntö täyttäisi tarkoituksen, on säännöksen myös oltava riittävän selkeä ja tosiasiallisesti turvattava se, että laite-etsintää koskeva lainsäädäntö turvaa myös laite-etsinnän kohdehenkilön oikeudet, joka EU-tuomioistuimen tarkoituksena nimenomaisesti on ollut. Tähän kuuluvat olennaisena osana kontradiktorinen periaate sekä oikeus hakea muutosta itseään koskeviin ratkaisuihin.

Turtiainen Kari

Oulun käräjäoikeus - Lausunnon valmistelusta on vastannut käräjätuomari, osaston johtaja Markku Hämäläinen.